Cvičení: Bodové grupy

- jde o podgrupy grupy $O(3)$ = grupa všech vlastních a nevlastních rotací (včetně zrcadlení a inverze) v prostoru kolem os jdoucích počátkem (nebo lib. jiným bodem)

- zachovávají vzdálenosti všech bodů $\Rightarrow$ matice 3×3 s $\det = \pm 1$

(geometrické objekty) (geometrické transformace)

- rozlišujeme prvky symetrie a operace symetrie, ovšem často se značí stejně

1) vlastní rotace C_n o úhel $\varphi = \frac{2\pi}{n}$

- prvek symetrie = osa otáčení C_n
- operace symetrie = rotace (otočení) o úhel $\frac{2\pi}{n}$ a násobky

$C_n, C_n^2, \ldots, C_n^{n-1}$, neboť $C_n^n = E$

(používají se nejjednodušší značení $\Rightarrow C_4^2 = C_2$)

- hlavní osa je osa otáčení C_n s největším n

2) zrcadlení σ_v, σ_d a σ_h

- rovina zrcadlení a samotné zrcadlení ($\sigma^2 = E$)
- používá se σ_h pro rovinu $\perp$ k C_n

a σ_v, σ_d pro roviny $\parallel$ s C_n

σ_v se používá obecněji, jak v případech, kdy nejsou přítomny dvojčetné osy $C_2 \perp C_n$, tak i tehdy pokud jsou přítomny, kdy

σ_v je rovina jdoucí C_n a C_2

a σ_d je typicky rovina půlící úhel mezi dvěmi C_2

Př. NH_3

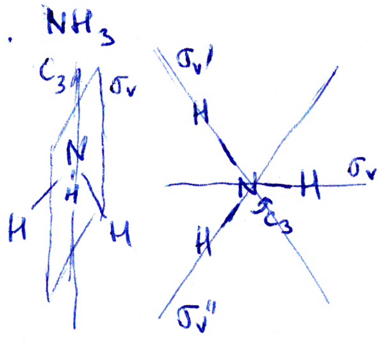

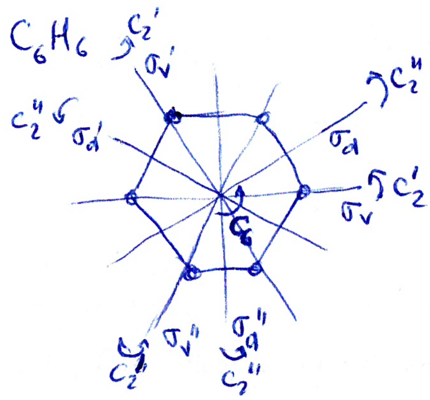

- zde jak σ_v, tak σ_d jdou C_6 a $C_2 \perp C_6$ a obě půlí úhel mezi různými C_2
- záleží tedy na naší volbě

3) <u>nevlastní rotace S_n</u> o úhel $\varphi = \frac{2\pi}{n}$, kdy <u>zároveň</u> provádíme ještě zrcadlení σ_h v rovině kolmé na S_n

Př. CH_4

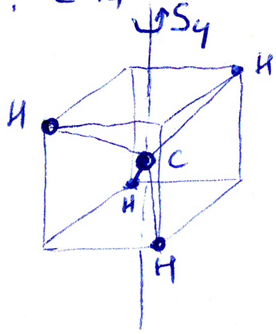

- prvkem symetrie je <u>nevlastní rotační osa</u>
- lze sice psát $S_n = \sigma_h C_n$, ale pozor, σ_h a C_n nemusí být samostatné prvky symetrie, i když S_n je přítomná jako symetrie
- sudé „mocniny" dávají vlastní rotace $S_n^{2k} = C_n^{2k}$
- $\sigma_h = S_1$ (neprovádíme rotaci)
- $S_n^n = -E$ pro sudé n; σ_h pro liché n, neboť $S_n^n = \underset{E}{\underset{\parallel}{C_n^n}}\,\sigma_h^n$ (C_n a σ_h komutují)

4) <u>inverze i</u> skrze <u>bod</u> inverze (obvykle počátek)
- změna znaménka všech souřadnic $x_i \leftrightarrow -x_i$
- $i = S_2$ (rotace změní znaménko u dvou os a pak zrcadlení u té ~~třetí~~ třetí)

- i a σ_h (a též σ_v či σ_d) jsou tedy jen speciální případy S_n, ale pro jednoduchost (přehlednost) se uvádějí zvlášť speciálními symboly
- jakmile jsou přítomny některé prvky symetrie, další jiné můžou být vynuceny, např.
  je-li přítomna osa C_n a $C_2 \perp C_n$, pak musí být přítomno dalších $n-1$ C_2 os $\perp C_n$

  nebo dvě vertikální roviny zrcadlení σ_v a σ_v' svírající úhel φ dávají otočení o úhel 2φ: $\sigma_v \sigma_v' = C(2\varphi)$

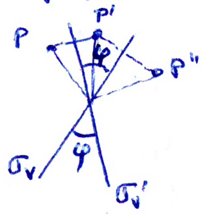

  apod.

<u>Klasifikace bodových grup</u>

- viz algoritmus níže k určení bodové grupy
- 7 nekonečných řad – $\underbrace{C_n, S_{2n}, C_{nh}, C_{nv}}_{\text{pouze jedna osa otáčení + roviny zrcadlení}}$, $\underbrace{D_n, D_{nd}, D_{nh}}_{\text{dihedrické grupy s } C_2 \perp C_n}$
  speciálně $C_i = S_2$, $C_s = C_{1h} = C_{1v}$
- 7 samostatných bod. grup – $T, T_d, T_h, O, O_h, I, I_h$ ← čtyřstěn → T_d, krychle → O_h, dvacetistěn → I_h
- a limity pro $n \to \infty$: $C_{\infty v}$ a $D_{\infty h}$ ← lineární molekuly

10.3. *Schéma k určení bodové grupy symetrie*